

Şanlıurfa'da 0-6 aylık bebeklerin sadece anne sütü alma durumları ve etkileyen faktörler

Breastfeeding status of 0-6 month old infants and the effective factors in Şanlıurfa

Özlem GÜNER¹ , Fatma KORUK²

¹ Harran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, Şanlıurfa, Türkiye

² Harran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Şanlıurfa, Türkiye

Öz.

Amaç: Çalışmada, Şanlıurfa'da 0-6 aylık bebeklerin sadece anne sütü alma durumları ve bunu etkileyen faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. **Materyal ve Metod:** Çalışma kesitsel tipte yapılmıştır. Evrenini Şanlıurfa il merkezinde yaşayan ve 0-6 aylık bebeği olan anneler oluşturmuştur. Örnek seçiminde küme örnekleme yöntemi kullanılmış ve çalışma toplam 203 anne ile tamamlanmıştır. Veriler, Veri Toplama Formu ve Emzirme Öz Yeterlilik Ölçeği aracılığı ile 15 Mayıs – 30 Haziran 2015 tarihleri arasında, yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Araştırma için Harran Üniversitesi Etik Kurulundan yazılı, katılımcılardan ise sözlü izin alınmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde; tanımlayıcı istatistiklerden yüzde, ortalama, standart sapma, tek değişkenli analizlerden Ki-kare ve Man Whithney-U testi kullanılmıştır. Bağımsız değişkenlerin sadece anne sütü alma üzerindeki etkisi çok değişkenli analizlerden Lojistik Regresyon Modeli (Enter) yöntemi ile değerlendirilmiştir.

Bulgular: Çalışmada annelerin %71.4'ünün emzirme deneyiminin olduğu, %1.5'nin ilk emzirmede sorun yaşadığı, %57.1'nin bebeğine doğum sonrası anne sütü dışında ek gıda verildiği belirlenmiştir. Sadece anne sütü verme davranışı, bebeği bir aylık olan annelerde %37.9 iken, bebeği altı aylık olan annelerde %26.5'tir. İlk emzirmede sağlık personelinin yardım alanlarda ($p<0.05$), ilk emzirme öncesi anne sütü dışında gıda verilmeyenlerde ($p<0.001$) ve emzirme öz yeterlilik ölçek puanı yüksek olanlarda ($p<0.001$) sadece anne sütü verme davranışının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yapılan lojistik regresyon analizinde, sadece anne sütü ile besleme riskinin, bebeğine ilk emzirme öncesi anne sütü dışında gıda verilerinde 139 kat fazla olduğu belirlenmiştir.

Sonuç: Örneklem grubunda sadece anne sütü verme davranışının oldukça düşük olduğu, doğum sonrası yapılan eğitim ve danışmanlıkların sadece anne sütü ile besleme davranışında etkili olduğu belirlenmiştir. Annelerin emzirme konusunda, gebelikten başlayarak doğum sonu süreçte dahil sağlık personeli tarafından bilgilendirilmesi ve desteklenmesi, emzirme başarısını arttırmak için öz yeterliliklerini yükseltmeye yönelik girişimlerde bulunulması, doğum sonu süreçte bebeklere anne sütü dışında gıda verilmesinin önlenmesi için gerekli eğitim ve danışmanlıkların yapılması önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anne sütü, Emzirme

Abstract

Background: The study was conducted to determine only the breastfeeding status of 0-6 month-old infants in Şanlıurfa and the effective factors.

Methods: The study is cross-sectional. The population of the study consisted of mothers who had 0-6 month-old infants and resided in the city center of Şanlıurfa. The cluster sampling method was used in the sample selection and the study was completed with total 203 mothers in the environment. The data were collected using the face-to-face interview technique between 15 May – 30 July 2015 by using Data Collection Form and Breastfeeding Self-Efficacy Scale. A written permission from Harran University Ethics Committee and verbal consent from the participants were obtained for the study. Percentage, mean, and standard deviation from descriptive statistics as well as Chi-square and Mann Whitney-U test from univariate analysis were used to assess the data. The effect of independent variables on breastfeeding was evaluated by the Logistic Regression Model (Enter) method.

Results: It was found in the study that out of the mothers, 71.4% had breastfeeding experience, 1.5% had problems with their first breastfeeding, and 57.1% gave supplementary food to their babies other than breast milk after the birth. The rate of only breastfeeding their babies was 37.9% in mothers behavior one-month-old infants and 26.5% in mothers behavior six-month-old infants. The rate of only breastfeeding was determined to be higher in mothers behavior who received help from healthcare professional in the first breastfeeding ($p<0.05$), did not give any food other than breast milk before first breastfeeding ($p<0.001$), and had high score of breastfeeding self-efficacy scale ($p<0.001$). In the logistic regression analysis, the risk of not feeding the babies only with breast milk was 139 times higher in those giving supplementary food other than breast milk before the breastfeeding.

Conclusions: According to the results of the study, it was determined that the rates of only breastfeeding was quite low in the sample group and the postpartum training and counselling were only effective in breastfeeding behaviors. In accordance with these results, it is recommended to inform and support the mothers about breastfeeding by the healthcare professional also in the postpartum period starting from the pregnancy, increase their breastfeeding self-efficacy to increase breastfeeding success, and to make necessary training and counselling to prevent giving any supplementary food to the infants other than breast milk in postpartum process.

Keywords: Breast milk, Breastfeeding

**Sorumlu Yazar /
Corresponding Author**

Dr. Fatma KORUK

Harran Üniversitesi Sağlık Bilimleri
Fakültesi Doğum ve Kadın
Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı,
Şanlıurfa, Türkiye

Tel: +90 (542) 724 02 12

Fax: 0(414) 318 32 03

E-mail: fgozukara18@gmail.com

Geliş tarihi / Received:07/11/2018

Kabul tarihi / Accepted: 05/03/2019

Giriş

Kadın yaşamı süresince kadınlık rollerini gerçekleştirirken birçok fizyolojik evreden geçer. Bu evrelerden biri de doğurganlık çağının içinde olduğu laktasyon dönemidir. Laktasyon döneminde yapılan emzirme anne sütünün en sağlıklı verilme yoludur (1). Emzirmenin anne ve bebek sağlığına biyolojik ve duygusal olarak olumlu etkileri vardır (2). Birçok uluslararası ve ulusal kuruluş emzirmeyi desteklemektedir (3). Amerikan Pediatri Birliği, doğumdan sonra ilk 6 ay anne sütü ile beslemeyi tavsiye etmektedir (3). Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF- United Nations International Children's Emergency Fund) ve Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) doğumdan sonra ilk yarım saat içinde emzirmeye başlayıp, ilk 6 ay anne sütü ile beslemeyi önermektedir (3).

Dünyada gelişmekte olan ülkelerde 6 aydan küçük bebeklerin %39.0'u sadece anne sütü alırken bebeklerin %58.0'inde 20 ile 23. aya kadar anne sütü alımı devam etmektedir (4). Ülkemizdeki çocukların bir süre emzirilme oranı %96.0'dır (5). Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) (2013) sonuçları doğumdan sonra ilk bir saat içinde çocukların %50.0'sinin emzirilmeye başladığını göstermektedir. Emzirmeye erken başlama bölgelere göre doğuda %39.0, orta bölgede %57.0 olarak değişiklik göstermektedir. TNSA 2013 verileri bebeklerin %58.0'inin ilk 6 ay sadece anne sütü ile beslendiğini ortaya koymuştur. Bu yüzde, yaşla birlikte azalmakta ve 4-5 aylık bebeklerde %10.0'a kadar gerilemektedir (5).

Emzirmeyi etkileyen pek çok faktör vardır. Annenin eğitim durumu, doğum öncesi emzirme eğitimi alma durumu ve doğum şekli bu faktörler arasındadır (6). Bunların yanı sıra gelir düzeyi, emzik/biberon kullanımı ve ilk emzirme zamanının emzirme üzerinde etkileri bulunmuştur (7). Bazı çalışmalar; annenin yaşı, çalışma durumu, sigara içme durumu, etnik yapı, annenin öz güveni, annenin emzirmeye tutumu, anne ile bebeğin aynı odada kalması, doğum sonu hastanede kalma süresi, aile desteğinin yetersiz olması, annenin çevresi ile ilişkisi, annenin tecrübesiz olması gibi faktörlerin de emzirmeyi etkilediğini saptamıştır (8,9). Yapılan çalışmalarda emzirmeyi etkileyen diğer önemli bir faktörün ise annenin öz yeterlilik algısı olduğu belirtilmektedir (10,11).

Başarılı bir emzirmenin başlaması ve sürdürülmesi doğum sonrası birçok faktörden etkilenmektedir. Emzirme davranışını olumsuz etkileyen faktörlerin ortadan kaldırılması ve emzirmeye ilişkin var olan sorunların çözülmesi sağlık personeli tarafından emzirme danışmanlığı ile sağlanır. Sağlık profesyonelleri tarafından doğum öncesi dönemden başlatılan, gebelerin bireysel farklılıkları ve eğitim düzeyleri gözeticilerle verilen anne sütü ve emzirme konusundaki eğitimler ile ilk 6 ay sadece anne sütüyle beslenme oranları ve sürelerinin arttırılabileceği; anne, bebek ve toplum sağlığının

yükseleceği görülmektedir (12).

Şanlıurfa doğurganlığın (toplam doğurganlık hızı 4.1) fazla olduğu, dolayısıyla bebek ve çocuk nüfusun yüksek olduğu bir ildir. Aynı zamanda Şanlıurfa bebek ölümlerinin (bebek ölüm hızı binde 14.4) de yüksek olduğu bir ildir (5,13). Bu açıdan değerlendirildiğinde, bu bölgede emzirme ve bebeklerin sadece anne sütü ile beslenme konusu daha önemli hale gelmektedir. Bu nedenle çalışma, Şanlıurfa'da 0-6 aylık bebeklerin sadece anne sütü alma durumlarını ve bunu etkileyen faktörleri araştırmak amacıyla yapılmıştır.

Materyal ve Metod

Araştırmanın Tipi

Araştırma kesitsel tipte yapılmıştır.

Yürütüldüğü Tarih

Araştırma, 15 Mayıs – 30 Haziran 2015 tarihleri arasında yapılmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi

Araştırmanın evrenini, Şanlıurfa il merkezinde yaşayan ve 0-6 aylık bebeği olan anneler oluşturmuştur. Örneklem seçiminde küme örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Her sokak bir küme olarak kabul edilmiştir. 0-6 aylık bebeği olan kadınlar ise küme birimi olarak alınmıştır. İl merkezinde toplam 4227 sokak vardır. Örnek büyüklüğünü hesaplamak için 10 sokakta pilot çalışma yürütülmüştür. Pilot çalışma sonunda; Ortalama küme çapı 4.2, yığın tahmini oranı 0.35, tahmini varyansı 0.014, hata sınırı 0.1 alınarak gerekli küme sayısı 57.11 olarak hesaplanmıştır. Basit rastgele yöntemle sokaklar seçilerek örneklem sayısına ulaşılmış ve çalışma toplam 203 anne ile tamamlanmıştır.

Verilerin Toplanması

Veriler araştırmacılar tarafından literatür (2,10,14,15-17) taranarak oluşturulan Veri Toplama Formu ve Emzirme Öz Yeterlilik Ölçeği (18) ile yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır.

Veri Toplama Formu; 0-6 aylık bebeği olan annelerin sosyo-demografik özelliklerini (yaş, öğrenim durumu, çalışma durumu, eşinin yaşı, eşinin öğrenim durumu, eşinin çalışma durumu, en çok konuşulan dil, gelir durumu, sağlık güvenceleri, aile tipi, evlilik süresi) içeren 11 soru; gebelik ve doğum öyküsüne ilişkin (toplam gebelik sayısı, yaşayan çocuk sayısı, gebeliğin planlı olması, doğumun nerde yapıldığı, doğum şekli, doğumda sorun yaşama durumu, bebeğin cinsiyeti, bebeğin kilosu, bebeğin kaç aylık olduğu, bebekte sağlık sorun varlığı) 10 soru; emzirme öyküsü ve şimdiki emzirme davranışı özelliklerine ilişkin (emzirme deneyimi, önceki çocukları ne kadar süre emzirilmesi, anne sütüne ilişkin bilgi alma durumu, hangi bilgileri aldığı, bilgileri kimden aldığı, doğum sonrası ilk ne zaman emzirdiği, ilk emzirmede sorun yaşama durumu, ilk emzirmede yardım alma durumu, meme sorunu yaşama durumu, ilk emzirme

öncesi anne sütü dışında bir gıda verilme durumu, anne sütü dışında verilen ilk gıda, şuan anne sütü dışında bir şey verilme durumu, ne verdiği, ne kadar süredir verdiği, yalnız anne sütüyle ne kadar süre beslemeyi düşündüğü, toplam kaç ay emzirmeyi düşündüğü, emzirme sıklığı, emzirme süresi, gece emzirme durumu, emzik/biberon kullanma durumu, emzik/biberon kullanma nedeni, emzirmede eş desteği, eşin destek olduğu konular) ilişkin 23 soru olmak üzere toplam 44 sorudan oluşmaktadır.

Emzirme Öz Yeterlilik Ölçeği; annelerin emzirme öz yeterlilik düzeylerini değerlendirmek amacıyla, Dennis ve Faux tarafından geliştirilmiştir (19). İlk formu 33 maddelik olan ölçeğin 2003 yılında 14 maddelik kısa formu geliştirilmiştir (20). Dennis daha kolay uygulandığı ve öz yeterliliği doğru değerlendirdiği için kısa formu önermektedir. Bu ölçek, annelerin emzirmeye ilişkin kendilerini ne kadar yeterli hissettiklerini değerlendirmektedir. Emzirme Öz Yeterlilik Ölçeği 5 puanlı Likert tipi bir ölçektir (1= "Hiç emin değilim" ve 5 = "Her zaman eminim"). Bandura'nın önerdiği gibi tüm maddeler pozitif yöndedir (18). Ölçekten alınabilecek en düşük puan 14, en yüksek puan 70'tir. Puanın yükselmesi emzirme öz yeterliliği göstermektedir. Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Tokat (21) tarafından yapılmış olup Cronbach's Alfa değeri 0,86 olarak bulunmuştur. Ölçeği kişinin kendisi doldurmada ve uygulanma süresi 5-7 dakika arası değişmektedir.

Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmadan elde edilen veriler bilgisayar ortamında Statistical Package for Social Sciences (SPSS) for Windows 16.0 istatistik paket programı kullanılarak araştırmacı tarafından değerlendirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde; tanımlayıcı istatistiklerden yüzde, ortalama, standart sapma, tek değişkenli analizlerden Ki-kare ve Man Whithney-U testi kullanılmıştır. Bağımsız değişkenlerin sadece anne sütü alma üzerindeki etkisi çok değişkenli analizlerden Lojistik Regresyon Modeli (Enter) yöntemi ile değerlendirilmiştir.

Tek değişkenli analizlerde anlamlı fark yaratan Emzirme Öz Yeterlilik Ölçek Puanı (süreklili), ilk emzirme öncesi anne sütü dışında gıda verilme durumu (katagorik; verildi-verilmedi) ve doğumdan sonra yardım eden kişi (katagorik; anne, abla, sağlık personeli) değişkenleri lojistik regresyon modeline alınmıştır. Doğumdan sonra yardım eden kişi değişkeni modele alınırken sağlık personeli ve diğerleri olarak modele alınmıştır. Bulgular %95.0 güven aralığında 0.05 anlamlılık düzeyinde yorumlanmıştır.

Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmanın yapılabilmesi için Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Etik Kurulu'ndan (16.01.2015 tarih ve 01 sayılı) yazılı izin, çalışmaya katılmayı kabul eden kadınlardan ise bilgilendirilmiş sözlü onam alınmıştır.

Bulgular

Annelerin yaş ortalaması 27,2 (± 4.04) olup, %40,4'ü herhangi eğitim düzeyine sahip değildir. Annelerin %94,6'sı gelir getiren herhangi bir işte çalışmamaktadır, %53,2 gelir durumlarını orta olarak değerlendirmiştir ve %21,2'sinin herhangi bir sağlık güvencesi bulunmamaktadır. Eşlerinin yaş ortalaması 29.06 \pm 4,4 olup, %13,3'ü herhangi eğitim düzeyine sahip değildir, %54,1'i işçi olarak çalışmaktadır. Evde en çok konuşulan dil Türkçe'dir (%83,7) ve %98,5'i çekirdek ailedir.

Annelerin gebelik sayısı ortalaması 2.7 \pm 1.4 ve yaşayan çocuk sayısı ortalaması 2.3 \pm 1.1'dir. Annelerin %64,0'ü son doğumunu özel hastanede gerçekleştirmiştir. Bu doğumların % 61,1'i normal vajinal doğumdur. Bebeklerin %55,7'si kız, %44,3'ü erkektir. Bebeklerin %93,1'inin doğum kilosu 2500-4000 gr arasındadır. Bebeklerin çoğunluğunun yaşı (%28,1) 3 aydır. Doğumların tamamında herhangi bir sorun yaşanmamıştır, bebeklerde herhangi bir sağlık sorunu bulunmamaktadır.

Annelerin %71,4'ünün emzirme deneyimi vardır, %80,8'i anne sütü ve emzirmeye ilişkin bilgi almıştır. Annelerin % 57,6'sı doğumdan ilk 15 dakika sonra emzirdiğini belirtmiştir ve %98,5'i ilk emzirmede sorun yaşamamıştır. İlk emzirmede sorun yaşayanlarda ise, en çok sütün azlığından dolayı sorun yaşandığı (%66,7) belirlenmiştir. Annelerin %64,0'ı ilk emzirmede yardım aldığını, %45,4'ü ise ilk yardım aldığı kişinin sağlık personeli olduğunu belirtmiştir. Annelerin %90,6'sı emzik/biberon kullandığını, bunun nedeninin ise sıklıkla mama vermek (%64,1) ve uyutmak (%26,1) olduğunu ifade etmiştir.

Annelerin %69,5'i emzirme sürecinde eşinden destek gördüğünü belirtmiştir. Annelerin toplam Emzirme Öz Yeterlilik Ölçeği puan ortalaması 51.6 \pm 5.8'dir.

Annelerin, %57,1'i bebeklerine doğum sonrasında anne sütü dışında bir gıda verildiğini, %62,1'i halen ek gıda verdiğini, %42,9'u ise şuan sadece anne sütü vermeye devam ettiğini belirtmiştir. Ek gıda verenlerin %92,9'u hazır mama vermektedir. Ek gıdaya geçiş zamanları ise en fazla 2. (%29,4) ve 3. (%26,2) ayda olmuştur (Tablo 1).

Annelerin sadece anne sütü vermesini etkileyebileceği düşünülen pek çok faktör incelenmiştir. İlk emzirmede sağlık personelinin yardım alanlarda ve ilk emzirme öncesi anne sütü dışında gıda verilmeyenlerde sadece anne sütü verme orantısının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yapılan istatistik değerlendirmede ilk emzirmede sağlık personelinin yardım alma ve ilk emzirme öncesi anne sütü dışında gıda verilme durumu açısından gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p < 0.05$) (Tablo 2). Sadece anne sütü veren annelerin, sadece anne sütü vermeyen annelere göre emzirme öz yeterlilik ölçeğinden daha yüksek puan aldığı, bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur

($p < 0.05$) (Tablo 3).

Sadece anne sütü verme durumu ile; annenin ($p=0.91$) ve babanın ($p=0.82$) yaşı, annenin ($p=0.07$) ve babanın ($p=0.49$) eğitim durumu, annenin ($p=0.21$) ve babanın ($p=0.73$) çalışma durumu, konuşulan dil ($p=0.42$), gelir durumu ($p=0.08$), aile tipi ($p=0.29$), evlilik süresi ($p=0.86$), toplam gebelik ($p=0.38$) ve çocuk ($p=0.41$) sayısı, doğumun yapıldığı yer ($p=1.00$), doğum şekli ($p=0.29$), bebeğin cinsiyeti ($p=0.63$), bebeğin yaşı ($p=0.21$) ve kilosu ($p=1.00$), emzirme deneyimi ($p=0.26$), emzirmeye ilişkin bilgi alma ($p=0.22$), doğum sonrası emzirme süresi ($p=0.71$), ilk emzirmede sorun yaşama ($p=0.29$) açısından gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur.

Tek değişkenli analizlerde anlamlı fark yaratan, doğumdan sonra yardım eden kişi (katagorik), doğumdan sonra ek gıda verilme durumu (katagorik) ve Emzirme Öz yeterlilik Ölçek Puanı (süreklili) değişkenleri lojistik regresyon modeline alınmıştır.

Yapılan regresyon analizine göre, doğumdan sonra anne sütü dışında ek gıda verilmesi, sadece anne sütü verme durumunu 139 kat olumsuz etkileyen bir faktör olarak bulunmuştur (Tablo 4).

Tablo 1. Annelerin Emzirme Özelliklerinin Dağılımı

Özellikler	Sayı	%
Doğum Sonrası Anne Sütü Dışında Gıda Verilme Durumu		
Verildi	116	57.1
Verilmedi	87	42.9
Şuan Anne Sütü Dışında Bir Gıda Verme Durumu		
Veriliyor	126	62.1
Verilmiyor	77	37.9
Verilen Gıda (n=126)		
Su	9	7.1
Hazır Mama	117	92.9
Verilme Zamanı (n=126)		
0-1 ay	23	18.3
2 ay	37	29.4
3 ay	33	26.2
4 ay	17	13.5
5 ay	9	7.1
6 ay	7	5.6

Tablo 2. Annelerin Emzirme Özelliklerinin Sadece Anne Sütü Verme Durumuna Göre Dağılımı

Emzirme Özellikleri	Sadece Anne Sütü Verme Durumu				X ²	P
	Evet		Hayır			
	Sayı	%	Sayı	%		
İlk Emzirmede						
Yardım Eden Kişi						
Sağlık Personeli*	21	29.6	50	70.4		0.040
Anne/Abla	26	35.6	47	64.4	6.451	
Yardım Almayanlar						
İlk Emzirme Öncesi						
Anne Sütü Dışında Gıda Verilme Durumu						<0.001
Verildi	0	0	116	100.0		
Verilmedi	77	88.5	10	11.5	161.67	

* Fark yaratan grup

Tablo 3. Emzirme Öz Yeterlilik Ölçek Puanının Sadece Anne Sütü Verme Durumuna Göre Dağılımı

Özellikler	Sadece Anne Sütü Verme Durumu		M-W U	P
	Evet	Hayır		
	Ortanca (Min-Mak)	Ortanca (Min-Mak)		
Toplam Ölçek Puanı	54(45-70)	49.5(41-61)	2234.0	<0.001

Tablo 4. Annelerin Sadece Anne Sütü Verme Durumunu Etkileyen Faktörlerinin Lojistik Regresyon Modeli

Etkileyen Faktörler*	B	P	OR	%95 CI
Yardım Eden Kişi (Sağlık Personeli)	0.091	0.876	1.095	0.350
Anne Sütü Dışında Gıda Verilmesi (Evet)	4.937	0.000	139.3	42.602
Toplam Ölçek puanı	0	0.995	1	0.907
Sabit	-2.081	0.463	0.125	

* Lojistik regresyon modeli Enter yöntemiyle yapılmıştır.

Tartışma

Dünya genelinde yetersiz emzirme, mama kullanımı ve ek gıdaya erken başlama davranışı oldukça yaygın olup, ilk altı ayda yalnızca anne sütü alma oranı %38'dir (17). Ülkemizde de sadece anne sütü ile besleme davranışı düşüktür (5). Çalışmada sadece anne sütü verme, bir aylık bebeği olan annelerde %37.9 iken, 6 aylık bebeği olan annelerde %26.5'e gerilemiştir. Çalışmaya katılan annelerin büyük çoğunluğunun emzirme deneyimlerinin olması, emzirmeye ilişkin herhangi bir sorun yaşamamaları ve emzirme sürecinde eş desteğinin olmasına rağmen elde edilen bu sonuç emzirmeyi etkileyebilecek başka faktörlerin olduğunu düşündürmektedir. Çalışmada annelerin emzirme eğitimi aldıklarını belirtmelerine rağmen emzirme oranlarında artışın olmaması verilen eğitimin davranış değişikliği yaratmada etkisinin sınırlı kaldığını düşündürmektedir.

Çalışmada ilk emzirmede sağlık personeli tarafından yardım alan annelerin sadece anne sütü ile besleme oranlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Literatürde de benzer şekilde sağlık personeli tarafından doğum sonu dönemde verilen desteğin emzirme süresini uzattığı ve anne sütü ile beslenme süresini artırdığı gösterilmiştir (22).

Tıbbi bir gerekçe olmadıkça hazır mama verilmemesi kanıtlarla desteklenmektedir (19). Çalışmada, annelerin büyük çoğunluğunun ilk emzirme öncesi anne sütü dışında hazır mama verdiği, bunun sadece anne sütü verme durumunu 139 kat olumsuz etkilediği bulunmuştur. Benzer şekilde 6 aydan küçük ve emziren çocukların %28'inde hazır mamanın en çok verilen ek gıda olduğu belirlenmiştir (5). Bu sonuçlar, "bebekleri emzirmek yerine hazır mama ile beslemek" davranışının üzerinde durulması gereken önemli bir sorun olduğunu

göstermektedir. Bebek-anne ve toplum sağlığı yönünden risk oluşturması bakımından da kritik önem taşımaktadır. Yüksek oranda emzirme eğitimi almalarına rağmen annelerin emzirmemesi düşündürücüdür. Çalışmamızla benzer şekilde Gölbaşı ve arkadaşlarının çalışmasında (2018), annelerin yarısından fazlasının son gebeliğinde anne sütü ve emzirme konusunda bilgi almasına rağmen doğumdan sonraki ilk yarım saat içinde emzirme (%34,8) davranışının düşük olduğu belirlenmiştir (23). Bu durum gebelikte verilen eğitimlerin niteliği, verilme zamanı, kullanılan yöntemler, tekrarların olmaması gibi faktörlerin bilginin davranışa dönüşmesinde etkili olduğunu ya da erken emzirmeyi etkileyebilecek başka faktörlerin olduğunu düşündürmektedir.

Annelerin emzirmeye teşvik edilmesinde verilen eğitimlerin yanında annenin öz yeterliliği de oldukça önemlidir (3,10,24). Annelerin emzirme konusunda edindikleri bilgileri davranışa dönüştürmede kendilerine inanmaları ve özgüven taşımaları etkili emzirmeyi artıracaktır (25). Çalışmada Emzirme Öz Yeterlilik Ölçeği puan ortalaması 51.6 olarak bulunmuştur. Son yıllarda yapılan bir çalışmada öz yeterlilik puanı 50'nin altında olan anneler emzirme konusunda riskli bulunmuş ve bu annelere emzirme danışmanlığı desteğinin etkin olarak verilmesi önerilmiştir (26). Buna dayanarak, çalışmamıza katılan annelerin emzirme öz yeterlilik düzeylerinin yeterli olduğunu söyleyebiliriz. Yapılan bazı çalışmalar (10,11) bizim araştırmamızın sonucunu destekler nitelikte olup emzirme başarısı ile öz-yeterlilik arasındaki pozitif ilişkiyi doğrulamaktadır. White'in çalışmasında kendi emzirmesini başarılı bulan annelerin doğum sonu emzirme öz yeterliliğinin arttığı ve emzirme sürelerinin daha uzun olduğu, bebeğin beslenmesine ilişkin sorunları çözme puanı ile emzirme öz-yeterlilik puanının pozitif ilişkili olduğu belirtilmiştir (27). Anneler eğer kendilerini emzirme konusunda yeterli ve başarılı hissediyorlarsa veya bu konuda desteklenip öz-yeterlilikleri yükseldiyse emzirme başarılarının arttığı şeklinde yorumlanabilir.

Sonuç ve Öneriler

Çalışmada, örneklem grubunda sadece anne sütü verme oranlarının oldukça düşük olduğu, doğum sonrası yapılan eğitim ve danışmanlıkların sadece anne sütü ile besleme davranışında etkili olduğu belirlenmiştir. Annelerin emzirme konusunda, gebelikten başlayarak doğum sonu süreçte dahil sağlık personeli tarafından bilgilendirilmesi ve desteklenmesi, emzirme başarısını arttırmak için öz yeterliliklerini yükseltmeye yönelik girişimlerde bulunulması, doğum sonu süreçte bebeklere anne sütü dışında gıda verilmesinin önlenmesi için gerekli eğitim ve danışmanlıkların yapılması önerilmiştir.

Kaynaklar

1. Cangöl E, Şahin N. Emzirmeyi Etkileyen Faktörler ve Emzirme Danışmanlığı. Zeynep Kamil Tıp Bülteni 2014;45:100-5.
2. Özkan H, Ust Z, Gündoğdu G, Çapık A, Şahin S. Erken Postpartum Dönemde Emzirme ve Depresyon Arasındaki İlişki. Şişli Etfal Hastanesi Tıp Bülteni, 2014; 48(2) .
3. Dennis CL. Breastfeeding Peer Support: Maternal and Volunteer Perceptions from a Randomized Controlled Trial, BIRTH; 2002; 29(3).
4. Irmak N. Anne Sütünün Önemi ve İlk 6 Ay Sadece Anne Sütü Vermeyi Etkileyen Unsurlar. Jour Turk Fam Phy 2016; 07 (2): 27-31.
5. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2013. Erişim yeri: http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tnsa2013/rapor/TNSA_2013_ana_rapor.pdf Erişim tarihi: 27 Temmuz 2017.
6. Bolat F, Uslu S, Bolat G, Bülbül A, Arslan S, Çelik M, ve ark. İlk Altı Ayda Anne Sütü ile Beslenmeye Etki Eden Faktörler. Çocuk Dergisi, 2011; 11(1): 5-13.
7. Ünsal H, Atlıhan F, Özkan H, Targan Ş, Hassoy H. Toplumda Anne Sütü Verme Eğilimi ve Buna Etki Eden Faktörler. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 2005; 48 (3), 226-233.
8. Creedy DK, Dennis CL, Blyth R, Moyle W, Pratt J, De Veries S.M. Psychometric Characteristics of the Breastfeeding Self_Efficacy Scale:Data from an Australian Sample. Research in Nursing and Health, 2003; 26 (2), 143-152.
9. Dennis C.L. The Effect of Peer Support on Postpartum Depression:a Pilot Randomized Controlled Trial,Can J Psychiatry, 2002; 48, 2.
10. Yenal K, Aluş Tokat M, Durgun Ozan Y, Çeçe Ö, Bakılan Abalın F. Annelerin Emzirme Öz yeterlilik Algıları ile Emzirme Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi 2013; 10(2): 14-19.
11. Meedy S, Fahy K, Kable A. Factors That Positively Influence Breastfeeding Duration to 6 Months: A Literature Review. Women Birth 2010; 23(4):135-145.
12. Gözükara F. Emzirmenin Başarılmasında Anahtar Faktör: Baba Desteğinin Sağlanması ve Hemşirenin Roller. Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi (Journal of Harran University Medical Faculty) 2014;11,3.
13. Türkiye İstatistik Kurumu, Ölüm İstatistikleri, 2017. Sayı:27592, 7 Haziran 2018. Erişim yeri: file:///C:/Users/User/Downloads/%C3%96%C3%BCm_%C4%B0st atistikleri_07.06.2018.pdf. Erişim tarihi: 27 Temmuz 2018.
14. Selimoğlu MA, Celiloğlu ÖS, Celiloğlu C. Anne Sütü ile Beslenmenin İleri Yaşama Etkileri. Türk Pediatri Arşivi, 2010; 45, 309-314.
15. Gözükara F. Ebeveynlere Emzirmeye Yönelik Verilen Eğitim ve Danışmanlık Hizmetlerinin Emzirme Davranışına Etkisi. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 2012.
16. Eryılmaz G. Laktasyon ve Emzirme. In: Şirin A, Kavlak O, Eds. Kadın Sağlığı, 1. Baskı. Bedray Basın Yayıncılık, İstanbul, 2008: 759-790.
17. World Health Organization/United Nations International Emergency Fund. Baby-Friendly Hospital Initiative: Revised, Updated and Expanded for Integrated Care. Section 3, Breastfeeding Promotion and Support in a Baby-Friendly Hospital, 2009: 58.
18. Balogun OO, Dagvadorj A, Anigo KM, Ota E, Sasaki S. Factors Influencing Breastfeeding Exclusivity During The First 6 Months of Life in Developing Countries: A Quantitative and Qualitative Systematic Review. Maternal and Child Nutrition. 2015; 11:433-51.
19. Öztürk Can H. Doğum Sonrası Bakım Rehberlerinin Kanıt Temelli Çalışmalarla Gözden Geçirilmesi. Düzce Üniversitesi Sağlık

- Bilimleri Enstitüsü Dergisi 2015; 5 (2): 40-47.
20. Bandura A. Health Promotion from the Perspective of Social Cognitive Theory. *Psychology and Health*, 1998;13:623-649.
 21. Wood NK, Woods NF, Blackburn ST, Sanders EA. Interventions that Enhance Breastfeeding Initiation, Duration, and Exclusivity: a Systematic Review. *Mcn Am J Matern Child Nurs*. 2016; 41(5):299-307.
 22. Toprak F, Turan Z, Erenel A. Doğum Sonu Erken Dönem Hemşirelik Uygulamalarında Güncel Yaklaşımlar. *Gümüşhane Sağlık Bilimleri Dergisi Derleme Makalesi*, 2017; 6(2): 96 – 103.
 23. Gölbashi Z, Eroğlu K, Kaya D. Doğum Yapan Kadınların Anne Sütü ve Emzirme Mitlerine İnanma Durumlarının Belirlenmesi. *KOU Sağ. Bil. Derg.* 2018, C.4, S.2, s. 32-43.
 24. Tokat MA, Okumuş H. Emzirme Öz Yeterlilik Algısını Güçlendirmeye Temelli Antenatal Eğitimin Emzirme Öz Yeterlilik Algısına ve Emzirme Başarısına Etkisi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi* 2013;10(1):21-29.
 25. Blyth R, Creedy DK, Dennis CL. Effect of Maternal Confidence on Breastfeeding Duration: an Application of Breastfeeding Self-efficacy Theory. *Birth*, 2002;29(4):278-84.
 26. Nanishi K, Green J, Taguri M, Jimba M. Determining a Cutoff Point for Scores of the Breastfeeding Self-efficacy Scale- Short Form: Secondary Data Analysis of an Intervention Study in Japan. *PLoSOne* 2015;10:e0129698.
 27. White ML. A Correlational Study Examining the Relationships Among Maternal Breastfeeding Self –Efficacy, Problem-Solving Skills, Satisfaction With Breastfeeding Experience, and Duration. Newfoundland: Memorial University of Newfoundland, School of Graduate Studies, Master of Nursing, 2002.